

MIROLJUB

GODINA: I.

BROJ: 1

SOMBOR, 1998.

PORUKA

Smjerne ove pjesme moje,
Malu kitu šarna cvijeća,
Tebi šaljem mili rode
Mladosti mi iz proljeća!
Ljubavi je rosom blagom
Ovo cvijeće orošeno;
I mećem ga u harnosti
Na srce ti izmučeno.
Uz milijun toplih želja,
Nek te lijepa prati sreća.
Nek ti dani ne prolaze
Bez pjesama i bez cvijeća!

Ante Evetović "Miroljub"

Poštovani čitatelji!

Pred Vama je novi list kojega izdaje Kulturno umetničko društvo "Vladimir Nazor" iz Sombora. List "Miroljub" će nastojati baviti se temama koje su zastupljene u radu našeg Društva, ali i svakodnevnim temama. U Listu će biti predstavljan rad sekcija našeg Društva.

Kulturno umetničko društvo "Vladimir Nazor" osnovano je prije 62 godine pod imenom "Miroljub" i ima bogatu tradiciju. Prvi put pokrećemo jedan list koji će izlaziti kvartalno na jeziku bačkih Bunjevaca i Šokaca, odnosno Hrvata, Sombora i okolice. Tako ćemo pokušati otrgnuti zaboravu maternji jezik kojim govori ili je govorio najveći broj članova KUD-a "Vladimir Nazor", kao i veliki broj naših sugrađana i žitelja okolnih sela.

Pored navedenih tema bit će govora o narodnim običajima, povijesti i svemu onome što mislimo da bi Vas moglo interesirati. Činjenica je da mlađi naraštaji ne poznaju dovoljno kulturu i prošlost svoga naroda. Čuvajući i njegujući vlastitu kulturu i jezik svojih predaka, poštovat ćemo i dalje kulturu i jezik svojih sugrađana, jednako onako kako su to činili naši preci na "ovoj lijepoj Bačkoj ravnici".

Na stranicama našeg lista bit će korisnih i poučnih priloga iz raznih područja za koje mislimo da bi Vas mogli interesirati.

Pozivamo čitatelje na suradnju. Rado ćemo prihvatiti svaki Vaš prilog na ove i slične teme.

Urednik

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANI:

PROČELJE ZGRADE KUD-a
"Vladimir Nazor u Somboru"

POZDRAV "MIROLJUBU"

*Bunjevci i Šokci,
svi Hrvati skupa.
Otvorite srca,
"Miroljub" nastupa.*

*Oj glasniče mili,
sva te srca ljube,
ti ponos i diko,
nov list "Miroljube".*

*Pa i samo ime
našeg lista zbori,
da se mir i ljubav
među nama tvori.*

*Ko jutarnje sunce
kad nebom zasjaje,
u teb' ćemo slovit'
naše običaje.*

*Svitli nam ti duغو,
od brata do brata,
pronomi kulturu
sve braće Hrvata.*

C.M.

BUNJEVAČKA ŠKULA U GRADINI

Idem ja neki dan u Gradinu kod Stipana, asfaltom, pa pogledam na desnu stranu, a ono: škula. Lipo okrećena, uređena i čista. Bože, šta je kroz nju sve prošlo!? Kažu da ona ne zna divanit. Zna! Jer, sve šta mi, njeni nikadašnji đaci o njoj divanimo, njene su riči. Ona nas je u druge škole vinila.

Kadgod je ova škula drugačije izgledala. Dobro se sićam: imala je žičanu ogradu. Na toj strani se kadgod držalo kapelsko prošćenje početkom osmog mjeseca. Prvo je bila misa kod kapele na Čičovcima, a igranka je održavana u našoj škuli. Svirajući sviraju. Onda se nije moglo ići kući na koju 'očeš stranu jer je sa svi' strana bila ograda. Moglo se izaći samo na vrata školskog dvorišta, a ona su bila vidljiva samo kad svane. Zato se i sićam da je bila žičana ograda. U ono vrijeme svirači nikad nisu bili bez violine. Mi smo violinu zvali "muzika". Zato kažem da nikad banda nije bila bez "muzike" ili nikad svirka bez "muzike".

U ona prijašnja vremena dobro se sićam rata i okupacije. Moja je generacija u ta vremena išla u škulu. Škula je bila crvena. Dolazio je koji put u škulu i popo, ali ni formom nije bio Bunjevac. Vlasti kažu da nemož' na bunjevačkom jeziku bit' ništa u škuli. Deputacija tamo, deputacija vamo i dosta to, da oni na kraju kažu: "Mi nećemo plaćat učitelja da on uči vašu dicu na tom vašem vad-rac jeziku". Nismo mi bili siroti, pa kažemo: "Mi ćemo izdržavat učitelja, a vi priznajte škulu".

E, al' škula ima još personala: učitelja, poslužitelja, i zvonara. Oni kažu da poslužitelj bude i zvonar. E to nemož'! Nemož' svaki zvonit'! Naš bać Marko, skrušen čovik, bogobožan i čestit, pa kad on uvati zvono, oblaci širom: nema leđa u Gradini. A, osim toga, bać Marko, naš čovik. A taj poslužitelj što triba doći, ko zna koliko je grišan, a ne znamo ni ko je.

U tim divanima došlo: il' Marko il' učitelj na bunjevačkom. E, sad se Gradina podvojila na dvi strane: jedni za učitelja na bunjevačkom, jedni za Marka, a vlast kaže da nemož' obadva. Sastanci u škuli, a nas dicu tamo ne puštaju ni da slušamo. Samo, mora da se tamo glasnije divaniilo, jer se posli i kod kuće sve to pripričavalo, a mi dica slušali. Ne sićam se ko je posli zvonio, al' za učitelja je došo Edo Grahovac. On nas je učio na bunjevačkom, a drugi jezik - mađarski - bio je jedan od

predmeta. Rič je rič. On kod nas u kući noćiva, jide i živi, pa onda tako kod strike, tetka i tako redom. Danju idem šnjim i ja u škulu iako me je on kod kuće sve ispito. Uveče sidimo pa se Baćo i Strika džoke-rajaju (remike), a Ivan i ja sidimo na krparama nuz kaljevu peč pa se kartamo anjca, jer su nama ostale samo te karte. Igrati anjc je bilo grij. Nama je vironauk pridavao isto Edo, pa je mogo i anjc da prođe. Kad jedared, dođe nadzornik škole. Edo 'tio da pokaže svoje đake pa pita tablicu množenja. Trevio mene pitati koliko je 3x7, a ja ko iz topa: "Anjc!" Nasta velika bruka. Onda nisam dobio prutom ni po turu ni packu. Dvapat sam dobio po turu i to fest. Al' tad su dobili svi muškarci.

Ovako je to bilo. Došo popo u nadzor. Mislim da se zvao Mesaroš. Nije bio Bunjevac. Znam da je bio crven, krupan i ne baš umiljat. Mi smo se na odmoru šukovali u 20 probušenih filera. To baš vidio popo i oma prikinio odmor. Malo se dogovaro sa našim Edom i podili nas na dvoje: polak on, a polak Edo. Prut, pa nas priko klupe i bome tuku. Svi drečimo, al bać Filipov Tomislav ne dreči. Kad se malo smirilo, pita Ivan Tomu: "Tomo! Kako ti ništa ne drečiš?" On će: "Pst. Ja metio šubar u tur".

Ja Ivan i Stipan ispred zvonare zvona Svetog Antuna u dvorištu Bunjevačke škole u Gradini 28. novembra 1942.

Sad smo mi saznali da je šukovanje, opet grij jer se kruna svetog Stipana, mađarskog kralja i crkvenog sveca, baca na zemlju. Na našem i Edinom vironauku ni to baš nismo uočili pa eto nevolje.

Samo meni je to bila velika nepravda. Edo kod mene jide, kod mene spava, a kod moje kuće se i karta, mene kod kuće maltretira, ispituje i tira da svašta učim, a sad me još i tuče. Ja sam dupo u njegovu grupu kad su tukli, a nije bilo nikake protekcije. Skujem ja plan. Kad odem kući za

užinom, kad svi budemo za astalom, požaliću se mom Baći, pa će Edo vidit svog. Tako i bilo. Sili mi za astal. Ja još čekam momenat, kad

će to imat' još veći efekat. Al', Edo bio friškiji neg' ja pa kaže: "Bome, momak je danas dobio prutom". "Tako i triba", oma će na to Baćo. A mene niko ništa i ne pita. Vidim ja: uzdaj se u se i u svoje kljuse. Čekam, čekam i dočekam.

Ivanov dida Čiko jako je volio dicu pa je svojim unučadima kupio konja poniku i mali fijaker po miri za onoga ko će ga i vući. Poniku smo zvali Mancika. Bile su i sonice za poniku. Svi se mi s tim vozali: njegova unučad, unučad njegova brata, među koju sam spado i ja. Bila je velika zima. Mi dobro doručkovali, meni obuli klompe da me ne bi zeble noge. Bože, ni klompa više nema! U ono vrijeme bez klompa se nije moglo. Metnio sam u klompe malo slame, navuko valjane čorape (ne štrikane, nego valjane). Onda su ljudi sve ništa fićukali kad su išli. To im je valjda bila nika pasija: fićukali kad su orali, fićukali kad su sijali, fićukali i zimi u klompama. Kad zimi uđu u tim klompama po jakom mrazu, ne znaš ko lipše svira: čovik il' njegove klompe? E, take sam klompe i ja imo. Bile su manjeg broja. Dotirali oni nama jedanput upregnutu Manciku u sonice prid kuću. Sili u sonice Edo i ja, pa ćemo rad Ivana pa u škulu. Kad smo krenili, sonice se zanele jer su zapele za zaleđenu ciglju. Zapo za ciglju

livi sanik i počeli se mi lipo prevrćat. Polako, vidim ja: sad il' nikad! Nakećim se ja u tom privrćanju na livu stranu pa Edu nogom u glavu. Al', noga bila u klompi! Digli nas iz sniga i privrnili sonice, a Edi čvoruga na glavi. Daj brže ladnu kašiku i pritisni da ne bude velika. Al' bada-va. Mislim ja: to je za ono, račun izravnat! Niko nemož me kri- vit' jer je kod privrćanja sa sonicama to uvijek moguće. Ima Edo sumnje na mene, al' opet, nemož kazat ništa.

Moram kazat kako jeste: mi smo Edu svi volili. Posli, kad sam ja već završio školovanje,

dolazio je Edo meni u goste. Jedared tako, to je prava istina, divanili mi o tim našim danima u bunjevačkoj škuli u Gradini, a on se počo smijati i kaže: "Ajd' sad prošlo je, al' ono što sam dobio klompom u glavu, jel' to bilo zbog onog posli šukovanja?" Odgovorim mu: "Jeste".

Bože, kako se slatko nasmijo Edo Grahovac, naš bunjevački učitelj u bunjevačkoj škuli u Gradini.

Duro Bošnjak

OSNIVANJE I POVISNI RAZVOJ KUD-a "VLADIMIR NAZOR" IZ SOMBORA

Za temeljitije i bolje upoznavanje KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora potrebno je osvrnuti se na same početke njegovog nastanka. Za vjerodostojnost kritičnog i kvalitetnog istraživačkog rada prvenstveno se koristimo pismenim podacima koji se nalaze u arhivu našeg Društva. Kada spominjem pisane dokumente iz arhiva, tada mislim na zapisnike svih važnijih sjednica upravnog organa i Skupštine Društva. Jedan od izvora za bolje upoznavanje rada KUD-a je i kazivanje živih sudionika i suvremenika osnivanja Društva.

Krajem 1934. i tokom 1935. godine radi se na osnivanju novog Društva koje bi prvenstveno održavalo kulturu bunjevačko-šokačkih Hrvata na ovim prostorima.

"Bunjevačkog kola" izlaze manje bogati članovi, a među njima je najviše siromašnijih zemljoradnika. Među onima koji su se jasno opredijeli za osnivanje novog Društva bilo je i intelektualaca, trgovaca i zanatlija. Budući da nisu imali svojih prostorija, članove novog Društva prihvaća katoličko Društvo "Križarski dom" u svoje prostorije na Vincu Radomira Putnika broj 5. Novoosnovanom Društvu pristupa veći dio članstva "Bunjevačkog kola" kao i mnoge nove osobe koje do tada nisu bile jasnije opredijeljene i učlanjene u druga Društva. Članovi "Križarskog doma" većinom se učlanjuju u novo Društvo. "Križarski dom" odigrao je u to vrijeme značajnu prosvjetiteljsku ulogu među širim slojevima našeg Naroda. Nediljom su

Osnivanje KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora vezuje se uz 1936. godinu. U tadašnjem društvu "Bunjevačko kolo" dolazi do podila, a uzroci su ekonomske i političke naravi. Bogatiji članovi "Bunjevačkog kola", koji su uvijek bili u manjini, zanemaruju ideje i rad siromašnijih zemljoradnika. Zanimljivo je održavanje nacionalne pripadnosti bunjevačkih Hrvata. Rad Društva svodio se prvenstveno na priređivanje prigodnih igranki i zabava. Nacionalna neopredijeljenost rukovodstva i pojedinih članova Društva povlači za sobom i podilu među članstvom. "Bunjevačko kolo" postaje "vlasništvo" bogatijih članova i oni otvoreno pokazuju svoje imovinske interese u cilokupnom radu Društva. Sviđalo se nekima ili ne, to su nepobitne činjenice koje mogu posvidočiti živi članovi koji su sudilovali u tom previranju unutar "Bunjevačkog kola". Iz poštovanja prema svima onima koji su aktivno sudilovali u tom povisnom osnivanju novog Društva, ne smimo zanemarivati ili zaboravljati te činjenice, a pri tom ne želimo nikoga povriditi.

Pitanje, da li su Bunjevci i Šokci pripadnici Hrvatskog naroda, potpuno je podvojilo "Bunjevačko kolo" u dvi jake struje.

Poneseni idejama Stjepana Radića i HSS-a svi koji su se osiđali svinskim Hrvatima osnivaju svoje novo Društvo. Na čelu novoosnovanog Društva je Antun Matarić, stariji. Iz

redovito priređivane prigodne predstave za dudu i mlade sa religioznim sadržajem. Nabavljena je virska literatura. Novoosnovano Društvo iz Sombora povezuje se sa izdavačkim kućama: Sv. Jeronimom iz Zagreba, Sv. Ćirilom i Metodom iz Sarajeva. Zahvaljujući ovoj bliskoj saradnji sa navedenim izdavačkim ustanovama, na naše područje dopremljene su mnoge vridne knjige različitih sadržaja naših i svitskih pisaca. Iz Subotice se nabavlja i druga religiozna literatura, a najznačajnija je među njima "Subotička Danica".

Za sve ovo vrijeme radi se na izradi Pravila Društva. Neprihvatanje i neodobrenje Pravila bile su glavne zapreke za još aktivniji rad Društva. U nikoliko navrata Pravila Društva su vraćana od strane banskih i kraljevskih vlasti na doradu i usklađivanje. I pored tih problema Društvo dobro diluje i posebno se pamti lipo organiziranje Dužionice /Dužijance/ 1935. godine. Nikada kasnije u Somboru

Dužionica neće biti svečanije proslavljena. I pored dugog čekanja na registraciju kod aktualnih vlasti, nije se odustalo od zacrtanih ideja i njihovih realizacija. Zato mnogi smatraju da naše Društvo postoji od 1935. godine, a ne od 1936. kada su službeno odobrena Pravila. Pored odvajanja od "Bunjevačkog kola" mnogi članovi i dalje sudiluju u njihovu radu. Pokušale su se obnoviti narušene veze unutar rukovodstva. Na proslavnoj Skupštini "Bunjevačkog kola" za malo su pobornici novog Društva bili nadglasani od druge strane. To nije dilovalo obeshrabrujuće na zagovornike novog Društva nego ih je to još više učvrstilo u ostvarenju zamišljenog plana. Radi se na omasovljenju članstva. Novom Društvu pristupaju mnogi mladi. Tako se pristupilo osnivačkoj skupštini koja je održana 6. decembra 1936. godine. Dobivena je službena dozvola od policije za održavanje ovog skupa. Na osnivačkoj skupštini, koja je započela sa radom u 11 sati, bilo je prisutno 180 članova. Skupštinu je otvorio Antun Matarić, stariji. On je uputio riči pozdrava svima nazočnima i obrazložio razloge osnivanja Društva. Pravila Društva su pročitana i prihvaćena. U Čl. 4. naznačena je svrha postojanja Društva, a ona je: "Podizanje sopstvenog Doma, osnivanje društvenih sekcija: dramske, pivačke, folklorne, tamburaške itd.; priređivanje predavanja, zabava i čuvanje naših običaja, tradicije i nošnje, unapređivanje

nacionalnih, materijalnih i kulturnih interesa našeg naroda".

Pravila su prihvaćena jednoglasno uz burni aplauz odobravanja. Novo Društvo uzima ime: **HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO "MIROLJUB"** u Somboru. Ovo ime Društvo uzima po istaknutom hrvatskom svećeniku i pisniku Anti Evetoviću "Miroljubu". Rodoljublje Ante Evetovića dobro je poznato, a ono ima svoje korene u prosviteljskom radu biskupa Ivana Antunovića.

Osnivači novog Društva jasno se izjašnjavaju kao "bunjevačko-šokački Hrvati" ili jednostavnije "Bački Hrvati". To je jasan znak naše narodne pripadnosti i svog naroda se ne stidimo. To što smo Hrvati nije nam nikada zaprika da surađujemo i živimo zajedno sa pripadnicima drugih naroda na ovim prostorima. Da je naše Društvo od prvih početaka podržavalo zajedništvo među Hrvatima, ali i među pripadnicima drugih naroda, dokaz je i taj, što među nama ima uvijek i Srba i Mađara, s kojima smo uvijek lipo surađivali. To ističemo kao dokaz da smo kroz proteklo vrijeme uvijek čuvali svoje običaje i vlastitu kulturnu baštinu. Pri navedenom radu uvijek smo uvažavali sve one koji su drugačiji od nas.

Na osnivačkoj Skupštini imenovan je privremeni Upravni Odbor, a za prvog predsjednika izabran je Antun Matarić, stariji. Poslije osnivačke skupštine sa velikim oduševljenjem i zanosom pristupilo se osnivanju: pivačkog zbora, dramske, folklorne i tamburaške sekcije.

Naredne 1937. godine kupljena je zgrada starog "Hrvatskog doma" zahvaljujući darovima i pozajmicama. I danas se u prostorijama našeg Društva čuva kamena ploča sa natpisima svih većih darovatelja. Najveći prilog darovala je kuma barjaka Klara Strlič koja je darovala sumu od 10.000 dinara /danas oko 25.000 DM/. Do početka Drugog svjetskog rata, rad svih sekcija Društva bio je sve kvalitetniji. Uspostavlja se skladna saradnja sa sličnim sekcijama drugih Društava u Somboru i okolnim mistima. Postavljen je veliki natpis na novu zgradu Društva "Hrvatski dom". Taj dom će postati misto di će rado dolaziti svi naši salašari i dobronamirni ljudi. Unutar Društva nisu se održavali nikakvi politički skupovi iako su veći broj članova bili aktivni članovi HSS-a. Kroz političko dilovanje naši stari su čuvali svoju nacionalnu pripadnost i težili pozitivno rešavati mnoga nacionalna pitanja. Godine 1941. na naše prostore dolazi Mađarska državna vlast i od tada za naše Društvo nastupaju teški dani. Novi režim je prvotno želio našem Društvu oduzeti nacionalnu značenje. Gostujući poselima: Gari, Kačmaru itd., naše sekcije su doživile lipo priznanja, a to novim vlastima nije odgovaralo i žele svakako što prije dokinuti rad Društva. Zato vlast postavlja sve teže i teže zahtive koji će onemogućiti aktivnost Društva. U tom nastojanju aktualnoj vlasti pomaže i nekoliko članova naše Uprave. U naše prostorije useljava se vojska. Pojedine sekcije dilovale su u sporednim prostorijama, a 12. 05. 1944. godine ministar unutrašnjih poslova Mađarske dokinuo je postojanje Društva i izbrisao ga iz registra. Tako je formalno zamrlo naše Društvo i njegovo ime "Miroljub" bilo je izbrisano kao službeni naziv. Krajem istog meseca, kada je dokinuto društvo, te iste godine u prostorijama čuvara zgrade Ivana Šimunova održan je neslužbeni sastanak nekoliko članova Uprave Društva, a ujedno su obavešteni da se namirava pokreniti akcija oslobođenja ovih prostora od Mađarske vlasti. Predloženo je da se i članovi HKD-a "Miroljub" aktivno uključe u ove akcije.

Po oslobođenju Sombora mnogi članovi sudiluju i u bitci na Batini. Velik je broj mladih i odraslih naših članova koji se nikad nisu vratili svojim kućama. U prostorijama našeg doma nalazi se kamena ploča sa uklesanim imenima onih koji su poginili u tim nemirnim vremenima. Žene i djevojke, naše članice,

pomagale su oko zbrinjavanja ranjenika.

Novo vlasti su potakle rad našeg Društva. Tako se već 3. 06. 1945. godine u velikoj sali gradske kuće obnavlja rad Društva i ono dobiva novi naziv "**HRVATSKI PROSVJETNI DOM**". Prvi predsjednik novog Društva postaje Stipan Kalčan. Usvojena su nova Pravila i rad Društva se naglo razvija. Godine 1948. Društvo za svoju staru zgradu od gradskih vlasti dobiva zgradu pivare "Avala" na Vincu Radomira Putnika 26 sa pravom vlasništva. Uz novčane priloge članova Društva pristupilo se preuređenju zgrade. Do konačnog današnjeg izgleda tribalo je skoro punih 10 godina. U nove prostorije Društvo se uselilo već 1948. godine.

Na sjednici upravnog odbora koja je održana 24. 04. 1949. godine izglasano je novo ime Društva i on je glasio: **HRVATSKO KULTURNO-PROSVJETNO DRUŠTVO "VLADIMIR NAZOR"**. Pod ovim imenom naše Društvo će doživljavati lipo rezultate. Bilo je u tom vremenom periodu i pojedinih poteškoća glede pokušaja organiziranja drugih kulturno-umetničkih društava naše opštine.

Na godišnjoj Skupštini Društva, koja je održana u 12. mjesecu 1951. godine izglasano je da naše Društvo dobije novo ime tako što će mu se iz naslova izbrisati "Hrvatsko". U cilju opštini i samom gradu i dalje postoji neodređenost dilovanja kulturno-umetničkih društava. Godine 1963. na jednoj sjednici svih kulturno-umetničkih društava grada Sombora odlučeno je da se svaka sekcija vrati svom matičnom društvu. Tako je aktivnost našeg Društva naglo porasla i znatno se uvećao broj mladih članova. Sekcije postaju sve brojnije i kvalitetno rade.

Radnički univerzitet u Somboru "preuzeo je na sebe prosviteljsku ulogu" i to je razlog zašto je još jednom mijenja ime našeg Društva i ono sada glasi: **KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO "VLADIMIR NAZOR"**. Rad pojedinih sekcija odvija se vrlo kvalitetno. Zapažene rezultate ostvarile su dramska, folklorna, recitatorska, tamburaška i šahovska sekcija. Novoutemeljena ritmička sekcija također ima zapažene rezultate. Nažalost, ugasilo je zborni pivanje i ono više nikad nije obnovljeno.

Da je kvalitet rada našeg Društva bio na visokom nivou, potvrđuje i priznanje koje je dodijeljeno od strane Opštine Sombor. Proglašeni smo za najbolje kulturno-umetničko društvo u cilju opštini. Za to priznanje dobili smo i određene dotacije. Sedamdesetih i osamdesetih godina rad Društva i dalje cvate. Folklorna sekcija postiže vridne rezultate.

Izbijanjem rata u našoj neposrednoj blizini na teritoriju istočne Hrvatske i u radu našeg Društva dolazi do silnih promina. Sve je prisutniji strah među mnogim osobama za vlastitu sigurnost i sigurnost mlade generacije čije vrijeme tek dolazi. Dilovanje Društva svelo se na minimum. Pisma i igra, a i druga dilovanja morali su utihnuti i čekati mirnija i sretnija vremena. Pristankom rata i vraćanjem mira na teritorij Podunavlja dolazi do novih uvjeta za rad Društva. Tako se proteklih godina obnavlja dilovanje Društva i priređuju se književne večeri, kulturni programi i nastoji se njegovati sve ono što može pomoći našem Narodu da očuva svoj opstanak i identitet na ovim prostorima.

Prije dvije godine svečano smo proslavili 60. godina postojanja i dilovanja našeg Društva. Iste godine pripremljena je za štampu i objavljenja knjiga "Somborske žetvene svečanosti". Ove godine prvi put u povijesti našeg Društva pokrećemo izdavanje prigodnih novina "Miroljub". To su samo znakovi da Društvo i danas želi pomoći našem Narodu na ovim prostorima da bude svisniji svoje bogate narodne i kulturne prošlosti.

Franjo Krajniger ✍

KUD "VLADIMIR NAZOR" DANAS

Imajući još sveže sićanje posliednjih društvenih i ekonomskih promina ipak smo uspili očuvati sve naše dilatnosti i još pojačati rad formiranjem novih sekcija. Jedna od tih novih sekcija je i izdavačka. Ova sekcija pruža mogućnost svim našim članovima i simpatizerima da se pismenim putem izraze o temama koje je list predvidio. Pokušat ću što cilovitije upoznati čitatelje sa radom Društva kako ono danas izgleda.

KUD "Vladimir Nazor", posli rada od 61 godine i proživljavanja svih društvenih i ekonomskih promina, danas izgleda ovako.

Rad po sekcijama

Folklorna sekcija je najbrojnija i najaktivnija. Ona je perjanica našeg Društva. Za njen rad zadužen je pročelnik Franjo Cigić Parčetić. Koreografi sekcije su: Ljilja Šelember (za početnike) i Magda Nikačev (za dicu školskog uzrasta). Brinemo se posebno da rad sa ovim uzrastom bude kvalitetan jer je ta nova generacija garancija da se dobro pripremamo za nadolazeće vrime. Koreograf Dragan Kubatov, vodi omladince i veterane. Veterani su grupa onih igrača koji su nam se ponovno pridružili i oživili rad ove sekcije u krizno-prilaznom vrimenu.

Sekcija za sakupljanje i njegovanje kulture bunjevačko-šokačkih Hrvata. Pročelnik je Zvonko Pekanović. On vodi ovu sekciju koja je tek započela s radom. Sekcija je ozbiljno krenila, a to svidiće i list "Miroljub", koji je ugledao svitlo dana, kao i osnivanje Tamburaške sekcije. Obim sekcije je takav da je praktično neiscrpan. Toliki je, koliki je naš narod i njegova tradicija na ovim prostorima. Budući rad ovisit će od aktivnosti članova i suradnika sekcije.

Likovna sekcija. Kalmar Šima je pročelnik ove sekcije. Izložbeni prostor se nalazi u gornjim prostorijama Društva. Naša sadašnja skupina slikara već je afirmirana u našoj javnosti svojim sudilovanjem na izložbama, a pojedini su imali i samostalne izložbe. Svi članovi Društva, kao i simpatizeri, mogu sudilovati u zajedničkim izložbama koje će biti upriličene kada to sekcija ili uprava Društva bude smatrala potrebnim.

Tamburaška sekcija. Emil Antunić, vrsni je svirač i učitelj naših novih ruda tamburaša. Sekcija je na samom početku, ali njena mladost i spremnost da nauči svirati tamburu i puno obećava.

Mladi folklorasi KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora

Sekcija za šah. Pročelnik sekcije je Miloš Tumbas. On vodi sekciju koja u našem Društvu ima lipu tradiciju. U njoj aktivno radi veliki broj članova u dobroj formi. Suparnici imaju respekta prema našim šahistima.

Dramska sekcija. Pročelnik je Imro Bošnjak. On je svojim velikim zalaganjem i entuzijazmom uspio osnovati sekciju i pripremiti dvije premijere. Ove premijere nisu imale značajniji odjek u javnosti, ali je za naše Društvo njihov rad i te kako značajan. Ako bi ljubitelji drame i režije pokazali interesa za ovakve poduhvate, uspjeh bi bio sigurniji.

Prizor sa izložbe u KUD-u

***U našem Društvu
postoje ove prostorije,
koje se namenski koriste:***

Kancelarija Društva - u njoj naša teta Đula Bakić vridno vrši administrativne poslove.

Garderoba - služi za odlaganje i čuvanje naše narodne nošnje koju Društvo ima u svom vlasništvu.

Velika sala - koristimo je za naše potrebe, svatove i sportove i druge namine.

Dvosoban stan - izdaje se za stanovanje domara.

Šupa za ugalj i drva - u njoj se može smistiti dovoljna količina ogriva za naše potrebe.

Kuhinja - služi za pripremanje hrane za priredbe i svatove.

Klub - je svečana prostorija za održavanje sastanaka i za goste. U klubu se čuvaju najvridnija znamenja Društva.

PRIHODI DRUŠTVA

Za finansiranje svih ovih aktivnosti koristi se više izvora:

Najjači izvor je zakup prostorija, razne vrste sponzorstva i donacija. Priredbe su također predviđene za ostvarivanje prihoda. Članarina je jedan od redovitih prihoda. Značajniji novac dolazi od sekcija.

UPRAVLJANJE DRUŠTVOM

Da bi sve gore navedeno bilo moguće realizirati, brine se i osmišljava uprava Društva koju čine:

- **Predsjedništvo**
ima 11 članova i ono je operativno tilo.
- **Konferencija**
ima 35 članova i ona je najviši organ uprave.
- **Sabor Društva**,
(svo članstvo) odobrava i bira konferenciju i verificira sve temeljne odluke.

Zaključak:

Iz ove slike koja vam je predstavljena jasno se vidi današnji rad KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora. Virujem da su dovoljno vidljive i mogućnosti koje bi moglo razviti ovo Društvo. Svi zainteresirani mogu dati svoj doprinos boljem radu Društva u okvirima našeg diloovanja.

Alojzije Firanj ✍

"Oj Bregu malo selo moje,
mi čuvamo običaje tvoje!"

KULTURNO-PROSVITNO DRUŠTVO "SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ" U BAČKOM BREGU

Kulturno-prosvitno društvo "Silvije Strahimir Kranjčević" iz Bačkog Brega prošle je godine proslavilo zlatni jubilej svog aktivnog i uspišnog rada. Glavna zadaća našeg Društva je čuvanje i širenje igara, običaja i jezika svojih predaka. Pedeset godina neprikidnog rada Društva je ponos Bačkog Brega i njegovih stanovnika. Prema dokumentaciji sa kojom raspolazemo, Društvo je zvanično osnovano 05. 08. 1947. godine. Kulturna aktivnost u selu je započela neposredno posli Drugog svitskog rata.

Od osnivanja u Društvu je radilo više sekcija: dramska, horska, predavačka, folklorna, muzička, fotoamaterska, a više godina i bioskop. Dugi niz godina najlipše rezultate je postizala dramska sekcija, a u kasnijem periodu više se isticala folklorna sekcija. U novije vrime posebno se pripremaju i izvode izvorne bereške igre. Društvo je sudilovalo na mnogim smotrama, a najveće rezultate je postiglo 1996. godine kada je sudilovalo na završnim svečanostima narodnog stvaralaštva na Oplencu. Društvo je kroz svoju dugu povist bilo na mnogim smotrama u zemlji i izvan nje. Naše Društvo bilo je glavni nosilac svih kulturni dilovanja u Bačkom Bregu.

U Zagrebu 1940. godine

Radimo na izdavanju posebne monografije Društva. U njoj će u slici i riči biti iznešeno mnoštvo podataka o dosadašnjem radu Društva.

Zlatni jubilej svoga postojanja i rada KUD "Silvije Strahimir Kranjčević" iz Bačkog Brega svečano je proslavio u subotu 06. 09. 1997. godine. Veliko slavlje i svečanost dugo su pripremani. U

toj pripremi sudilovali su svi članovi Društva i veliki broj mištana. Gosti su svečano dočekani na ulazu u selo. Domaćini su u narodnim nošnjama, pridvođeni čaušom, fija-kerima i novim kolima privozili goste do Doma kulture. Cilo to iščekivanje i privoz bio je uz pratnju tamburaškog orkestra. Kada su u selo stigli gosti iz Sombora, KUD "Vladimir Nazor", na putu je nastao zastoj, jer su se gosti i domaćini takmičili u pivanju bečaraca. Bio je to nezaboravan prizor.

Posli otvaranja prigodne izložbe u prostorijama Doma, povorka, u kojoj su bili domaćini i gosti, krenila je kroz selo. Ovu svečanost pratilo je skoro cilo selo. Na čelu

Martina i Marijana Tucakov
iz Bačkog Brega u narodnoj nošnji

kolone bio je čauš, a za njim su išli ostali iz Bačkog Brega, Bačkog Monoštora i Sombora. Uz put su bili postavljeni stolovi na kojima je bilo ića i pića koje su priredili domaćini. Cilim putem se igralo i pivalo, a uz put se moglo i okri-pit. Kod kipa sv. Roke, na čošku, igralo se najveće kolo u kojem je bilo priko 200 igrača.

U svečanoj sali u Domu svečani program je trajao priko tri sata. Nastupili su "Veseli Santovčani" iz Mađarske, KUD "Vladimir Nazor" iz Sombora, folklor iz Bačkog Monoštora, KUD "Mladost" iz Bača, KUD "Nova Brazda" iz Đurđina i domaćini. Somborci su izveli četiri igre koje su bile stručno obrađene. U programu je nastupilo i stotinjak domaćina: od najmlađih do najstarijih. Sala je bila primala da bi u nju mogli ući svi zainteresirani. Mnogi su pratili program iz dvorišta. Na pozornici su se izvodile šokačke i bunjevačke igre, kao i nike druge. Bilo je posebno lipo i nezaboravno. Berešcima i gostima ostaće ovaj susret u trajnom sićanju. Na kraju programa nagrađeni su prijašnji voditelji Društva i oni koji su svesrdno pomagali rad ove kulturne ustanove.

Posli zajedničkog programa bila je prigodna zakuska, a tada se opet nastavilo sa veseljem.

KUD "Silvije Strahimir Kranjčević" danas ima oko 80 aktivnih članova i oni rade u više grupa. Najviše se, pored ostalog, čuvaju i uvižavaju šokačke igre. Nadamo se da će još dugo godina ovo naše Društvo raditi kvalitetno i na korist svih naših Berežaca.

Marin Karačić ✍

SERENADA

I doći ću ti kad nastane tama,
usnica rujna kad ti žudnjom gori,
Da čvršće bude ljubljen vez med nama
I da ti srce moje progovori.

I da ti kažem kako svake noći
Kad staze zrake mjeseca pozlate,
Mislim o sreći budućih mi dana,
Na tihi kutak i ljubavi na te!

Pa pletem vijenac od nevinih želja
Ko dijete koje raduje se svemu,
Da srce svoje kao žrtvu tajnu
Prinesem tebi, ljubavi, na njemu.

Jer dani koji u osami minu
I taknu samo požutjele skute,
Kako je srcu koje mnogo voli
Nit mogu znati, nit mogu da slute.

I zato kada u prirodi cijeloj
Sva bića tihom sjetom se rastuže,
Doći ću kradom i na prozor metnut
Ranjeno srce od papirne ruže.

Da znaš kako u životu samo
srce je sretno a duša ne boli
Kad znade da ga netko rado čeka,
Kad znade i sam da istinski voli!

Ante Jakšić, Bački Breg

PRELO

Kulturni i narodni život bunjevačko-šokačkih Hrvata iznimno je bogat. Mnogi običaji su u novije vrime izgubili na značenju. Sačuvani su prvenstveno oni običaji koji su se kroz povijest svečanije proslavljali. Jedan od naših najljepših i najdražih običaja jeste PRELO.

Nalazimo se u pokladnom vrimenu. Poklade u širem značenju označuju vrime od blagdana Tri Kralja do Čiste sride. Kada danas govorimo o Pokladama, onda prvenstveno mislimo na tri dana (nedjelju, ponedjeljak i utorak) prije Čiste sride. Budući da Poklade uvijek padaju u vrime kada se ne rade nikakvi posebni poljski poslovi, to je bila prilika da se u tom vrimenu upriliče susreti rodbine, komšija i prijatelja. Priređivale su se kućne i javne zabave veseloga sadržaja.

Kada se govori o prelima, onda se prvenstveno misli da su ona izvorno nastala tako što su se u zimskim mjesecima okupljale žene da uz preslicu i vreteno zajednički provedu dan razgovarajući i pivajući. Za takvu vrstu prela obično domaćica pripremi samo jedno jilo. Postoji i druga vrsta prela, koje priređuju djevojke. Jedna od djevojaka pozove svoje prijateljice, druge djevojke, na prelo. Djevojke, kada dođu, pomognu domaćici oko pripreme jila, a onda počinju prestu uz razgovor i pismu. Dok one to rade, slučajno tuda naiđu momci te se uveče zajedno zabave. U toj zabavi znaju češće sudilovati i svirači. Postojala je i treća vrsta prela koje je upriličavao domaćin prve nedjelje posli svinjokolja. U starije vrime svinjokolj se obavljao na salašima redovito u prvom mjesecu i to početkom nedjelje, a ne petkom ili subotom. Domaćin bi u nedjelju posli svinjokolja pozvao svoju najbližu rodbinu, posebno mlade. Posli svečane užine slidi podila darova. Na pojedinim prelima ove vrste znalo je biti i tamburaša.

U doba narodnog priporoda bačkih Hrvata, krajem prošlog vika, počinju se organizirati Velika prela. Organizatori su namiravali tako okupiti u zimskom vrimenu oko "Marijin dana" (02. II) veći broj zainteresiranih sunarodnjaka i upriličiti veliku zabavu uz igru i razgovor. Prvo Veliko prelo organizirano je u Subotici 1879. godine. Prelo je započelo svečanom preljskom pismom. Jedan dio preljskih pisama i danas se rado piva među našim svitom, a među njima je svakako najpoznatija ona: "Kolo igra, tamburica svira..." koju je napisao Nikola Kujundžić za prvo Veliko prelo. Pokazalo se da je organizacija Velikog prela izuzetno uspila. Zato se odlučilo svake godine u isto vrime organizirati tu priredbu. U Somboru se Veliko prelo održava već dugi niz godina i prava je umitnost nabaviti karte. Očiti je to znak da ova manifestacija i danas puno znači. Priredbe ovakvog sadržaja priređuju se svuda di žive Bunjevci: Subotici, Somboru, Baji, Svetozar Miletiću, Zagrebu...

Kućna prela i danas žive u Somboru i na salašima oko njega. Lipo je da ovaj običaj ne izgubi svoje značenje. Pored svih najmodernijih sredstava tehnike treba nalaziti vrimena za živu ljudsku rič koja je nezamjenjiva. Naše lipe običaje sačuvati ćemo samo tako ako ih budemo volili i održavali ih s puno duha. Sve, šta su slavili naši stari prije nas na ovim prostorima, ne treba zaboraviti, nego sačuvati i živo pridati novim naraštajima koji dolaze posli nas. Taj poso je odgovoran, ali i lip. Ako se prelo održalo toliki dugi niz godina, želimo da ono bude slavljeno na ovim prostorima i narednog vika, a ako Bog da i kasnije.

Djevojka i mlada žena iz Bačkog Monoštora
(Foto: A. Sekulić, "Bački Hrvati")

PRVA PRELJSKA PISMA

Kolo igra, tamburica svira,
Pisma ječi, ne da noći mira;
Svud se čuje, svud se šorom znade;
Da Bunjevac dušu ne izdade;
Veseli se - svaki mu se divi;
Nek se znade da Bunjevac živi!

Mije majka rodila sinaka
Ko što j' sinak divnih Bunjevaka;
Mit će majka roditi junaka;
Ko Bunjevca takva veseljaka;
Kolo vodi - svaki mu se divi;
Nek se znade da Bunjevac živi!

Ni djevojke ne biše u nane,
Ko što j' ćerka bunjevačke grane;
Svilu nosi, a zlatom se krasi,
Crne oči, crne su joj vlasi;
Kolo igra - svaki joj se divi;
Nek se znade da Bunjevka živi!

Ori pismo, tambur tamburice,
Nek se čuju daleko ti žice;
Nek se gori, a i doli znade
Da Bunjevac dušu ne izdade;
"Prelo" kupi, nek se svaki divi,
Nek se znade da Bunjevac živi.

Nikola Kujundžić, 1879.

BUNJEVAČKO KOLO

Kad začuješ pismu od davnina
i zazveči niska seferina,
pa zaigra bunjevačka vila,
duša ti je puna tad milina.

Šušti svila na sićane grane
i zaškripe čizme izglangane;
tamburica svoju pismu veze,
ržu vranici i klokoću čeze.

Kolo igra svako joj se divi,
do nje veze bunjevačka lola;
Bože mili, to je loza moja,
to je ponos bunjevačkog kola!

Cecilija Miler

F.I. ✍

PUŠENJE ILI ZDRAVLJE IZBOR JE VAŠ

Pušenje duvana poznato je od davnina: u Americi prije, a u Evropi od XV. vika. Navika pušenja proširila se naročito u XX. viku. Danas sve više mladih osoba puši. Danas u svitu puši otprilike svaki drugi muškarac i svaka treća žena.

Štetni sastojci duvana su: katran, alkaloid, nikotin, etarska ulja, sterol, vosak, soli fosfata, nitrati i dr. Sagorivanjem duvana nastaje ugljenmonoksid koji je jedan od najjačih otrova, a tu je i cijanvodonična kiselina. Njegova štetna dilovanja na organizam su neosporna i višestruko dokazana, te je pušenje duvana proglašeno za zdravstveni rizik od najvećeg značenja.

Trećina svih bolesti današnjice je prouzrokovano, ili je u vezi sa aktivnim ili pasivnim pušenjem. Bolesti koje su najčešće udružene s pušenjem su: rak pluća, usne, jezika, usne šupljine, jednjaka, grkljana, mokraćne bešike, zatim bronhitis, ishemična bolest srca, druge bolesti krvnih sudova, čir na želucu i dvanaestpalačnom crivu i druga obolenja. Pušenje duvana predstavlja poseban zdravstveni problem za žene, naročito za trudnice i još nerođenu dicu. Štetnost od pušenja je, dakle, mnogostruka, a uvijek je prisutna i ozbiljna.

Pušenje duvana prema SZO /Svitska zdravstvena organizacija/ ubraja se u bolesti zavisnosti /narkomanije/, s fizičkom i psihičkom ovisnošću i zauzima posebno mjesto među ovim bolestima, jer je rič o načinu ponašanja koji je široko društveno prihvaćen.

Boreći se za zdravlje u najširem smislu, savremena medicina i društvo u cilini ne mogu da ne potpomognu

borbu protiv jedne tako rasprostranjene, štetne i besmislene pojave. Oblici borbe protiv pušenja u svitu i kod nas su različiti, od admi-

**NEMOJTE PUŠITI DUVAN!
ČUVAJTE SVOJE
I
TUDE ZDRAVLJE!**

nistrativnih mira zabrane pušenja, obaveznog uvođenja obavještenja na kutijama cigareta o učincima duvana na zdravlje, do otvaranja savitovaništa za odvikavanje od pušenja. U našoj zemlji je na snazi zakon o zabrani pušenja na javnim mistima i radnim mistima, a on se apsolutno ne poštuje.

S obzirom na visok procenat mladih pušača kod nas, neophodno je odlučnom kampanjom sprječiti širenje pušenja među mladima. Mladi prihvataju ovu naviku iz radoznalosti, želje za imitiranjem odraslih i slično. Kasnije se pušenje nastavlja uglavnom zbog slabe volje da se prikinu, čak i bez obzira na saznanje o štetnosti duvana. Zdravstveno-vaspitnim radom moramo uticati na mlade da shvate da pušenje duvana nije znak prištiža, da pušenje ne treba ni započinjati, a svakako ga treba prikinuti. Pomoć roditelja i pro-

svitnih radnika tu je prisudna.

Pluća se najviše i najneposridnije izlažu štetnom dilovanju duvanskog dima. Učestalost raka pluća je 15-30 puta veća kod pušača. Rak pluća se nalazi na prvom

mjestu ako uzmemo u obzir i ostale vrste raka koje nastaju uslid pušenja. Rak pluća je najčešći kod muškaraca, ali je i u stalnom porastu kod žena. Smrtnost od raka pluća je znatno veća kod onih koji su počeli pušiti mladi i koji su u životu popušili veći broj cigareta. Između početka pušenja i pojave raka pluća prođe oko 20 godina, a 10 godina posli pristanka pušenja smanjuje se rizik

obolivanja na nivo nepušača.

Rak pluća je bolest koja se veoma teško liči, a može se lako sprječiti nepušenjem duvana.

Prim. dr. Terezija A. Matarić

**ZAŠTITITE NEPUŠAČE:
DICU I OMLADINU!**

Još je početkom ovog vika Andrija Štampar piso o štetnosti pušenja i počeo akciju borbe protiv pušenja. Ipak se kod nas potrošnja duvana stalno povećava. Prema SZO ukupni prihodi, zarade od duvana su i do osam puta manji od troškova nastalih zbog oštećenja zdravlja.

TAJNE PČELINJIH PROIZVODA

MED

Pored najznačajnijih otkrića znanosti, med je jedan od rijetkih proizvoda koji je iznimno bogatog kemijskog sastava i ne može se sintetički proizvesti. Med u našoj ishrani nepravedno ne zauzima značajnije mjesto. Koristili su ga Indijci prije 4.000 godina. Rimljani su imali posebnog roba koji se bavio isključivo uzgajanjem pčela i pripremanjem pića od meda. Stari Grci su opjevali med kao hranu bogova. Ocu medicine - Hipokratu med je bio najvažniji lijek. Pitagora svoju duboku starost pripisuje medu. Naši preci su se također hranili medom i napajali medenim pićima. Većina liječnika i profesionalnih medicinskih organizacija danas s pravom savjetuje ljudima da se sami bolje upoznaju sa svojim zdravstvenim problemima te da posvete veću pozornost ishrani jer "ne živimo da bismo jeli, nego jedemo da bismo živjeli". U našem jelovniku med mora zauzimati značajno mjesto.

ŠTO JE MED

"Med je slatka supstanca koju pčele izgrađuju iz nektara, obogate supstancama svoga tijela, prerade, sprema u saće i ostave da zri". Izdvajanjem iz saća medu se ništa ne oduzima niti dodaje, te tako ne mijenja svoje osobine. Pčele proizvode različite vrste meda. Ipak su svim vrstama meda neki sastojci i osobine iste.

SASTAV MEDA

Šećeri: u medu su šećeri zastupljeni sa 76%: voćnog šećera fruktoze ima oko 41%, glukoze 34% i 1-2% običnog šećera - saharoze. Sve vrste meda sadrže 1-10% složenih šećera-dekstrina. Ova posljednja vrsta šećera daje medu gustinu i ljepljivost. Minerali prisutni u medu podižu vrijednost meda za ljudsku ishranu. U medu se redovito nalazi 20-30 elemenata, što ovisi od vrste, a među njima bitno mjesto zauzimaju:

KALCIJ: minerali **Ca** su najviše zastupljeni u kostima i zubima. Oni imaju ulogu pri rastu, normalnom reguliranju nervnog sustava, zgrušavanju krvi i ritmu srca. Na nedostatak **Ca** ukazuju grčevi u mišićima, krti nokti, lupanje srca, nesanica ili nervoza.

MAGNEZIJ: **Mg** je koncentriran u kostima, zubima, ali i u tkivima. Neophodan je za metabolizam šećera, olakšava funkcioniranje nerava i mišića. Nedostatak **Mg** dovodi do

konfuzije, dezorijentiranosti, nervoze i hiperaktivnosti.

GVOŽĐE je neophodno za stvaranje eritrocita. Ono pomaže pri rastu, povećava otpornost, sprečava umor i zatvor.

MANGAN je neophodan u malim količinama. Aktivira enzime, utiče na normalan razvoj kostiju, reprodukciju i funkcioniranje nervnog sustava.

KOBALT ulazi u sastav molekula vitamina **B-12** koji se koristi protiv anemije. U medu se nalaze i elementi **K, Cl, Na, P, Cu**. Tamne vrste meda su bogatije mineralima od svijetlijih.

PROTEINI u med dolaze iz nektara. Prisutni su u obliku rastvora aminokiselina ili koloida koji lebde u medu. Od njih med se može zatamniti, zamutiti i stvarati pjenu.

KISELINE prisutne u medu su jabučna i limunska. Iako se u pčelinjem otrovu nalazi mravlja kiselina u medu je nema.

VITAMINI su sastavni dio meda, ali u skromnim količinama, količinama nedovoljnim za potrebe organizma. U medu se nalazi vitamin **C** i neki vitamini **b-kompleksa**.

ETERIČNA ULJA medu daju aromu, a zagrijavanjem se razlažu.

PIGMENTI daju medu boju, a **ENZIMI** imaju ulogu katalizatora.

OSOBINE MEDA

Obzirom na složen sastav i različite vrste, med ima brojne i kompleksne osobine. Med je hidroskopian - upija vlagu. Zato kolači sa medom stajanjem omekšavaju, a med se čuva poklopljen, zatvoren u suhim prostorijama. Maksimalan postotak vode u medu je 22%. **Viskozitet** meda ovisi od postotka vode i temperature. Med je gušći na nižoj temperaturi i sadrži više groždenog šećera. **Slatkoća** meda je manja od šećera za oko 75%. **Kristalizacija** meda je dokaz da je med prirodan. Med se topi u posudi sa vodom od 40°C. Pregrijavanjem med mijenja kemijski sastav i gubi kvalitetu. **Energetske karakteristike** meda mogu se istaći sljedećim poređenjem: 1 kg meda se može porediti sa 3 kg govedine; 50 jaja; 5,5 l mlijeka, 3 kg rječne ribe, preko 1 kg šunke, 5 kg naranče ili 3 kg banana.

UPOTREBA MEDA

Med je zaista idealna hrana. Ima višestruko pozitivno djelovanje. Dnevna količina meda koju mogu odrasli konzumirati kreće se od 60-150 g, a kod djece se ova količina prepolovi. Najbolje ga je uzimati 1-2 sata prije ili 3 sata poslije jela. Može se piti rastvoren u toploj vodi, čaju ili mlijeku. Preporučuje se med staviti ispod jezika jer brže postiže željeni učinak. Postoje brojni recepti na bazi meda. Med se koristi i kao konzervans, u industriji duhana, kozmetičkih proizvoda... Obzirom da pored hranjivih ima i ljekovitih osobina, med se koristi za pripremanje preparata koji služe u terapeutske svrhe.

Prof. Valerija Šolar, Sombor

PČELARSTVOM U 21. STOLJEĆE

Pčelari iz sedam zemalja su od 14. do 16. rujna 1989. godine, u bečkom hotelu Helenenatal čiji je vlasnik gospodin Fridric Prka osnovali Svjetski sajam pčelarstva i Svjetsku pčelarsku burzu. Cilj ovog značajnog poduhvata je unapređivanje i daljnji razvoj pčelarstva na cijeloj planeti. Želi se tako uspostaviti što bolja tehničko-trgovačka suradnja suvremenog pčelarstva cijelog svijeta i podržati razvoj svemirskih istraživanja i prijenos čovjeka i pčela na nove planete.

Od dana osnivanja do danas ova organizacija je promovirala ovaj poduhvat u više zemalja Europe i svijeta. U narednom periodu planira se i dalje nastaviti širenje ovoga poduhvata. Pri samom kraju ovog stoljeća planira se na istom mjestu u Beču organizirati svjetski sajam pčelarstva, a moto sajma bi bio: "S PČELARSTVOM U 21. STOLJEĆE".

Na osnivačkoj skupštini za predsjednika ove manifestacije izabran je somborski advokat koji se godinama bavi pčelarstvom Stipan Pekanović.

Stipan Pekanović, advokat ✍

Iz povijesti grada Sombora

JOSIP MARKOVIĆ

U prvoj polovici 18. stoljeća, slobodni i kraljevski grad Sombor imao je Josipa Markovića, kao najistaknutiju osobu. Marković je u Sombor došao iz Požeške županije. Za vrijeme svog dugogodišnjeg rada bio je na različitim dužnostima: gradski savjetnik, kapetan, sudac... Ovaj znameniti čovjek ubraja se među one koji su trajnim tvorevinama obogatili grad i tako svojim djelom ostavili trajni spomen za mnoga vremena.

Županijska palača u Somboru

Josip Marković bio je stvaralačka duha. Došao je iz druge sredine ali ga to nije sprečavalo da svojim stvaralačkim duhom obogati grad Sombor i njegovu kulturu. Uložio je mnogo duhovne i materijalne snage kako bi grad i njegova najbliža okolica bili što ljepši. On je odredio ulice grada. Uz puteve je zasadio drvorede. Zahvaljujući njemu nikle su šume Šikara i Bukovac koje su se prostirale na ukupnoj površini od 1.150 kj. Josip Marković je osobno naručivao sjemenje drveća za nove šume i drvorede. Sistem ulica u Somboru je njegova zasluga.

Ovaj znameniti čovjek, koji je iznimno volio Sombor i njegove žitelje, bio je jedan od duhovnih podupirača plana kanala Franje Josipa. Prema tom planu, koji su izradili braća Kiš, kanal je trebao proticati kroz grad /danas se nalazi 3 km od grada/.

Carica Marija Terezija iskazala je Josipu Markoviću priznanje tako što mu je dodijelila priznanje: medalju sa njezinim likom.

Priredio: Stipan Pekanović, advokat ✍

Svetozar Miletić

"NE DIRAJTE MI VEČERAS USPOMENU" NA MARIN BALU

U organizaciji Konjičkog kluba "Vojvodina" iz Svetozar Miletića, u subotu 7. veljače, održano je u ovom selu tradicionalno Bunjevačko prelo, "MARIN BAL", kako ga zovu Lemešani.

Prilika je to da se, ne samo čestita imendan svim Marijama, Marijanima, Marinama i Marinima, nego i da se sumješteni sretnu međusobno, kao i sa gostima koji su i ovaj put stigli iz Sombora, Subotice, Tavankuta, Čonoplje i drugih mjesta.

Značaju ovog dana svakako doprinosi činjenica da među stanovnicima Miletića više ne možemo naći one koji su prisustvovali prvim balovima, ali zato ako zavirimo u sjećanja naših baka i prabaka, oživjet ćemo godine kada se ovaj bal održavao uvijek 1. veljače (dan uoči Marina - otuda i naziv), kada je balu mogao prisustvovati samo onaj tko je pozvan pismenim pozivom osobno uručenim od strane organizatora, a želju za nazočnošću na balu potvrdio je potpisom na pozivnici.

Uz taktove bunjevačkog kola, Velikog ili Momačkog kola, Logovca, ali i valcera i čardaša, bila je to prilika da se cure pokažu u "novim ruvi-ma". Kako li je morala šušnati svila i brokat na "grane", ljubičasta, vinsko crvena, tamno zelena...

Bio je to ujedno posljednji bal prid korizmu. Na igračnici drugog dana poklada uz sve počasti sahranjen je "gospodin begeš".

Zahvaljujući požrtvovnosti pojedinih ljudi iz Konjičkog kluba, pružena nam je još jedna mogućnost, da se makar u sebi i preskromno, ali ipak osjetimo produžetkom onih koji su među prvima zaorali brazde crne bačke zemlje. Vrlo malo, do-duše stidljivo, zazveckat će koji dukat na vratu djevojaka i zapeti za oko "svila na grane" u moderniziranom obliku, postojano...

Nostalgiji koja, htjeli to ili ne, mora biti dio ove večeri, doprinosi i sjećanje na one koji su dio Lemeša, a za koje znamo da su u mislima s nama. Probudit će se poneka uspomena, poneko sjećanje, dotaknuti misli, oživjeti stara ljubav za novo sjećanje. Pozdravimo ih stoga riječima gospodina Jakova Vidakovića: "Do godine i sljedećeg bala!"

Antonija Čota ✍

KOKICE BAL U SOMBORU

U subotu, 7. 2. 1998. godine u velikoj sali KUD-a "Vladimir Nazor" Folklorna sekcija je priredila "Kokice bal". Sala je bila ukrašena sa puno kokica. Postavljena je u dvorani i jedna jelka bogato okićena kokicama. Na svim astalima u posudama služene su kokice. Neumorni članovi folkloru cilu noć su služili jilo i piće. Radilo se na smenu, a svako je na dužnosti nosio uniformu: muškarci šešir, a na njemu vinac od kokica, a cure perlice i kecelje. Muzika je vridno radila: sviralo se za igru i pismu, po potrebi.

Zabavni program je imao tri društvene igre koje su uveseljavale sve prisutne. Vrhunac večeri je bila prodaja krune od kokica koja je u sebi imala i bocu vina. Početna cina je bila 50 dinara. Posli dužeg licitiranja kruna je pripala Ani Knežević iz Sombora po cini od 530 dinara. Sav novac od prodaje krune išao je u fond za obnovu bunjevačke narodne nošnje u našem Društvu.

Ovo lipo večer je održano u želji da obnovimo pojedine naše lipe zimске običaje: balove, ča-janke, prela...

Uz obilan trud i puno žara organizatora zaista je bilo lipo i ugodno. Želja nam je da ovo bude srićna nastava naših tradicionalnih običaja koje ne bi smili zaboravit.

Alojzije Firanj ✍

MOJA BAČKA

*Domovino moja lijepa, mila,
Ti si meni uvijek draga bila,
U tebi je brat na brata viko,
Al u tebi ja sam ipak sviko.*

*Ljepotom se ponosili kraji,
Išli tamo gledali ih mnogi.
Ja ih nikad ni želi nisam -
Meni bilo najljepše u tebi.*

*Bar Bačka ništa lijepoga nema:
Svuda ravnica, svud jednaka sela,
Svud jednako valovito klasje -
Al kad meni tu je najdraže!*

*Ta tu zemlju, svuda plodu, oru
Pradjedova i očeva djeca,
Izbijajući zlatarice koru,
Kuju krušcem svakidanjim zovu.*

*Ah ta Bačka, prašinstava ravan
Kostima je razasuta brojnim
S kojima se ja ponosom hvalim
Da su mojih pradjedova bile.*

*Neka slavuj nebesima lijeće,
Neka riba morima se kreće,
Moje blago najveće je: Smjeti
Jednog dana u Bačkoj umrijeti.*

Josip Pašić, Bački Monoštor

SIĆANJE NA PRELO

O, Bože mili?
Kako je kadgod bilo?
Sićam se i gledam
i opet mi milo.
Jer svake godine,
i večeri ove,
zvuk tamburice,
na prelo nas zove.

Tu je naša pisma
i mladež sva naša.
Tu je ljubav sela i salaša.
Tu je lipo ruvo baka i nana
i lipa nošnja
od zaborava sačuvana.

I svake godine iste su želje:
igra, pisme i veselje,
dobrog ila i dobrog vina:
i da živimo sto godina.

Dobro nam došli gosti,
mladi i stari,
na našem se prelu
lipo osićali:
dobro ili i pili,
sve brige zaboravili.

Nek zvuci tamburica
razležu se glasno,
neka se pripliče kolo Bunjevačko.
Nek šušte svile i pisma se piva:
"Oj Bunjevče, još te ima živa!"

Marija Feher, Čonoplja

PRELSKA NOSTALGIJA

*Šta to od tišine jače
na ništa lipo podsća,
šta ovi tihi zvuci znače
kad srce nemir osića?*

*Pa to su zvuci tamburice,
šuštanje šlinga i svile,
topao osmih i rumena lica
i zvuci pisme nam mile.*

*Škripuću čizme naboksane,
zvečke na njima takta daju,
vitki momci, divojke lake
spremni su u kolu da zaigraju.*

*Rame uz rame, ruka u ruci,
igrat će hitro, mladalačko,
divojke, momci i tambura zvuci
povest će kolo bunjevačko.*

*Veselo prelo neka bude
i ovo kao i prošlih godina,
ljubav i prijateljstvo nek veže ljude
da tradicija živi u njima.*

*Još da je zime i debelog sniga
ko nekad davno što je bilo,
pa sonice, zvonca i konji vrani,
veselju kraja ne bi bilo.*

*Obišli bi svu varoš našu
dobro ili i vina pili,
pravili prela na salašu
te običaje lipe oživili.*

*Imamo eto, tri dana poklada
hajd' da se toga prisitimo,
a večeras ovde na našem prelu
veselimo se i uživamo.*

*Zato svake godine u ovo vrime
dođite, budite sa nama
u februaru kad su prela
družimo se pismom i tamburama.*

Katarina Firanj

SOMBOR

*Glomaznost tornjeva, blistanje trave rosne,
pramovi mraka u krošnjama sanjaju.
Vršci su kuća sitni i blijedi
i u pjenušavo rumenilo uranjaju.*

*Koraci krupni pločnikom odzvanjaju.
Zvrndaju kola i biju ure.
Kroz bakreno-zlatne talase sunca
Oblijeću laste zvonike sure.*

*Sjene se tanke u ništa rasplinule.
Odmoreni vrapci na prozore sjedaju.
U ulicama ljupkim, s grmovima i drvećem
krovovi se teški u nedogled redaju.*

Stipan Bešlin

MIROLJUB (Izlazi 4 puta godišnje).
Izdaje Kulturno-umetničko Društvo
"Vladimir Nazor", 25000 Sombor,
Venac Radomira Putnika 26, tel. 025/
38-173.

Uredništvo: Josip Pekačević - glavni
i odgovorni urednik, Cecilija Miler -
zamjenik glavnog i odgovornog
urednika i likovni urednik, Franjo
Ivanković - tehnički urednik, Zlata
Pekačević, Ivan Kovač, Alojzije Fi-
ranj, Franjo Krajniger, Zoran Čota.
List je registriran u Ministarstvu za
informacije Republike Srbije, broj
2583 03. 02. 1998.

Prijelom teksta: mr. Ervin Čeliković.
Tisak: GIP "Prosveta", Sombor, Trg
Koste Trifkovića 8, tel.025/22-833.
Tiraž: 500.

ANTE EVETOVIĆ

"MIROLJUB"

Ante Evetović, "Miroljub" rođio se 12. juna 1862. godine u Bačaljmašu, od oca Danijela i Imerke, rođene Antunović, koje je otac brat od strica ocu Ivana Antunovića. Bilo ih je dvanaestoro braće i jedinica sestra. Šestorica muških umrli su još kao mala djeca; a odrasli su, i to po redu: Lovro, Antun, Mijo, Ivan, Ante (Miroljub), Doko i sestra Kata. Svi su već pomrli, jedini je u životu još najmlađi brat Doko.

Otac mu je bio općinski sluga (latov), a poslije biran je bio za odbornika. U 6-toj godini pošao je Miroljub u osnovnu školu, gdje mu je bio učiteljem Beno Petrekanić. Svršivši četvrti razred osnovne škole, otac ga sa bratom Ivanom, a po nagovoru Ivana Antunovića poslao u kalačku gimnaziju godine 1872. Obojica su bili pitomci Ivana Antunovića. Svršivši šesti razred gimnazije u Kalači, htio je, da stupi u red premontrejaca, ali ga od toga odgovorio Ivan Antunović, jer da taj red nije za njega, pošto je sin siromašnih roditelja. Tada je odlučio, da stupi u red franjevacu 1878. godine i pođe u novicijat u Beču, gdje je bio godinu dana. Svršivši novicijat studirao je filozofiju dvije godine u Vukovaru, a zatim teologiju u Baji. Zaređen je za svećenika 7. jula 1885. godine i rekao je svoju prvu svetu Misu u rodnom mjestu Bačaljmašu. Filozofiju i teologiju svršio je izvrsnim uspjehom, pa je odmah poslije ređenja imenovan za lektora filozofije u Dunafeldvaru. Tu je ostao tri godine, zatim je bio postavljen za gvardijana u Baji.

Tu je dužnost vršio do 1900. godine, kada je dozvolom Sv. Oca Pape bio istupio iz franjevačkog reda, pošto je tada ovaj red reformiran i bilo je dato svakom na volju, da istupi ili da se podvrgne strožem redu.

Poslije istupa iz franjevačkog reda, bio je primljen u pečujsku biskupiju i postane kapelanom u Egeragu, gdje je ostao šest mjeseci, zatim bio godinu dana odgojitelj djece grofa Rudolfa Normana, patrona 12 župa u pečujskoj biskupiji.

Poslije bude župnikom u Veliškovcima, Harkanovcima, a godine 1911. župnikom u Valpovu sve do svoje smrti 24. februara 1921. godine.

Godine 1912. postao je prisednik duhovnog stola, a 1920. podastrt je na čast oltara, no to imenovanje nije dočekao.

Njegov pjesnički duh se počeo javljati još za vrijeme dok je bio u novicijatu. On je pjesnik srca i duša a pjesme su mu prepune boli i ljubavi za svoj rod, te čitatelju dolaze, kao pravi melem. Njegove pjesme, veli

Hranilović "ne trebaju kritičara, već čitatelja..." A elegični ton, koji mu se provlači kroz sve njegove pjesme, posljedica je one velike žarke ljubavi, koja mu se poput tanane niti provlači kroz sve njegove pjesme, za jedinstvo i slobodu slavenskoga juga.

Iz knjige "Spomen izdanje pjesama Ante Evetovića 'Miroljuba'"/

MOLITVA

**Bože svih naroda,
Koji svijetom vladaš.
Koji sunce, mjesec
I zvjezdice stvaraš!**

**Zelenih livada
I visokih gora,
Možni Gospodaru
Neba, zemlje, mora!**

**Klečeć Tebi pojim
Kod Tvog žrtvenika,
Tebi Bože silni
Vječna slava, dika.**

**Bože svih naroda,
Pjesnik harno prosi:
Na moj Narod miši
Tvoj blagoslov rosi.**

**Ljubi Bože rod moj
I njega poštedi,
On će vjeran biti
Tvojoj zapovjedi.**

**Ti udjeli što mu
Svijet dati ne može,
Neka se Bunjevci
Slože i umnože.**

Ante Evetović Miroljub